

براہوئی صورتخطی ٹی ہمزہ ناردا استعمال

حفیظ اللہ سرپرہ

لیکچرر (براہوئی) گورنمنٹ گرلز انٹر کالج مچھ

اسکالر پی ایچ ڈی براہوئی

شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

Abstract:-

Orthography plays a basic and most important role in development of a language. But it is one of the most neglected and undiscussed issue in Brahui. There are so many debatable issues in Brahui orthography but some most important parts of speech and cases in Brahui are indiscriminately used and misspelled out of rule and regulations of the grammar. Indiscriminate misspelling of the Alphabet () in various cases of Brahui has disturbed and mixed up the meanings of the words and the original words have lost their real shape. This article deals with the same serious misspelled and erroneous usages of () in various cases, and tries to eradicate these errors and show the real face of the important cases to bring uniformity in Brahui orthography.

Keywords: Orthography, misspelled, erroneous, eradicate.

دُستی راستی

زبان نئے ناشونداری اوزیبائی کن اونا صورت خطی نا قاعدہ غاتا سوگو مننگ بھاز ضروری مریک۔ اودا قاعدہ غاتا بند اواصولا تا زیا مننگ ہم لازمی اے۔ نتوز بان نئی اسٹی او یک رنگی سلپیک او لفظا تا اصل دروشم ہم گو بننگ۔ دنیا نا ہر شوندار از زبان تے کن ہر ا قاعدہ او اصولا ک مقرر کننگانو، لکھوکا ک ہمو وڑا وفتے آ عمل کننگ نا پابنداریر او اولک دا اصول او قاعدہ غاتے آ عمل ہم کیرہ۔ ولے براہوئی ٹی لکھوکا ک تینے گرا نمر او قاعدہ نا اصول او ضابطہ تا قید و بند آن آ جو سر پندمر سا لفظا تے ہرا وڑ سجا لکھرہ۔ دنیا نا چندی زبانک وخت ستون او ارا وارتینا صورت خطی ٹی او ارا تموکا بے ضابطگی او بے قاعدگی تا اصلا لے کرسا او فتنے صحیح کیرہ۔ اینو ہم دنیا نا کینی بھلا بھلا زبان تے ٹی صورت خطی نا ویلاک بھلوحد

نئے اسکان اریر۔ داویل آن اردو و فارسی کونا بھلا زبانک ہم پختو ولے او فک ہم صلاحی اٹ دا ویلا تے مُرکنگ ناکوشش کرسا بسنو۔ صورت خطی ٹی ردینگ امرودی مریک او اوٹی اصلاح ناضرورت انتے مریک دابارہ ٹی ڈاکٹر عبدالستار صدیقی ناپانگ اے کہ

”عام طور پر اصلاح کی ضرورت اس لیے پڑتی ہے کہ ایک لکھنے والا اپنی رائے کو دخل دے کر، ایک غلط راہ اختیار کرتا ہے؛ اور دوسرے بغیر تحقیق کیے ہوئے، اُس غلطی کی پیروی کرنے لگتے ہیں۔ جہاں کسی غلطی کی تکرار ہوئی، یا وہ کتابوں اور اخباروں میں راہ پاگئی، عوام کے لیے یہ ایک بہت بڑی سند ہوگئی کہ فلاں لفظ ایک کتاب میں یا کسی اخبار میں یوں لکھا ہوا تھا۔ بڑی مشکل یہ ہوتی ہے کہ اُن لوگوں کی تعداد بہت کم ہوتی ہے جو صحت اور اصول پر نظر رکھتے ہیں بڑا گروہ مقلدوں یا عادت کے بندوں کا ہوتا ہے اور تدارک اور اصلاح کی ذمہ داری اہل تحقیق پر عائد کی جاتی ہے“ (خاں:

(9-10:2013)

براہوئی صورت خطی ناہم کلان بھلا ویل ہندا دے کہ اگہ کس اس لفظ نُس کتاب یا اخبار نُسے ٹی لکھا تو پدنی لکھو کا ک لفظ نا اصل دروشم پنگ انت بلکہ اصل لفظ پُہ منگ ناکوششے ہم کپسہ اوخن تردہن انکار داتا اسہ مون پیروی کرسا لفظ نا اصل دروشمے گوہرہ۔

زبان نُسے معیاری و وڑ و دروشم نُسے ٹی لکھنگے لکھوڑ (رسم الخط) پارہ وخت نُس کہ ہمو لکھوڑ نا مطابق زبان ناتوار و حرفاتے اصل دروشم او صحت اٹ لکھنگ ناپن صورت خطی (املا) اے۔ املا نا تعریفے رشید حسن خاں دا وڑ لکھانے۔

”املا دراصل لفظوں میں صحیح صحیح حرفوں کے استعمال کا نام ہے۔ اور جو طریقہ ان حرفوں کے لکھنے کے لیے استعمال کیا جاتا ہے وہ رسم الخط کہلاتا ہے۔ اس بات کو اختصار کے ساتھ یوں بھی کہا جا سکتا ہے کہ املا ’لفظوں کی صحیح تصویر کھینچتا ہے‘ لغت کی کتابوں میں املا کی تعریف عموماً ایک جملے میں کی گئی ہے؛ رسم الخط کے مطابق صحت سے لکھنا۔“ (خاں: 21:2013)

صور تخطی نابابت مسہ گڑایات تخنگ ناو۔ تغیر، اصلاح او صحت۔ داہر مسٹ جتا جتا و گڑ او۔ بھازاک دافنے اسٹ سر پندر مسہ گڑایات تخنگ ناو۔ دافتا گونڈ و ڈکرس دا وڑ اے۔

تغیرنا حیثیت صورتخطی ٹی تاریخی مریک۔ دازبان نئے نارڈوم نامختلف مرحلہ غاتا چاند ہی
 ے یک۔ تغیرنا فزمنتگ کپک بلکہ داتینٹ مدان مدانا جاگہ یک۔ دہنکہ مُست نابرہوئی ٹی مطبل
 اومخت داسانا علمی اوشعوری دوراٹ مطلب اومقصد لکھنگرہ دتغیراے ہرازبان نارڈوم نانشاند ہی ے
 یک۔

اصلاح آن مراداسہ کمبوتی نئے مُرکنگ یا لفظ نئے ٹی پین آسانی اوسکی ودی کننگ
 اے۔ صورتخطی ٹی اصلاح کننگ سگھڑ او پٹ وپول کروکاتا کاریم مریک۔ اسہ لفظ نئے اراوڑ لکھوئی
 اے، اونا دروشم امر مرے او اوٹی ارا ارا حرفاتا استعمال مرے داخل اصلاح ناکاریمک او۔ دہنکہ
 براہوئی لکھوڑ کمیٹی تیناچار میکو دیوان ۲۷ مئی ۱۹۸۹ سنچ ٹی حروف ظرفاتے ٹی اصلاح نافیلہ
 کرسا پارے کہ اُردونا حروف ظرفاک ہرا ”ج“ آن شروع مریرہ اوفتے کن براہوئی ٹی ”ہ“ او ہرا
 ”ک“ آن شروع مریرہ اوفتے کن براہوئی ٹی ”الف“ ناستعمال کننگ۔ دہنکہ
 اراڑے۔ کہاں، ارا۔ کون سا، ارا تم/ ارا وخت۔ کب/ کس وقت، اراوڑ۔ کس طرح
 ہراڑے۔ جہاں، ہرا۔ جونسا، ہرا تم/ ہرا وخت۔ جب/ جس وقت، ہراوڑ۔ جس طرح
 کمیٹی دافیلہ غامینٹ ہم عمل کننگ ناکوششے کرے او ایلو لکھوکاتے ہم داڑ عمل کننگ ناپارے۔ دا
 صورت خطی نا اصلاح پانتگ۔

وختس کہ صورت خطی ناصحت ناہیت مریک تو داڑان مراد داداے کہ اگہ لفظ نئے ٹی رد کس
 جاگہ کرینے یا لفظ نئے ناروشم غلط کنڈ نئے آ انا نے تو ہمو ردے مُر کرسا لفظے اونا اصل دروشم اٹ پدا
 ہتنگہ۔ لفظ ناصح اودرست انگا دروشمے پاش کننگ او اودے اصل دروشم ٹی ہتنگ صورت خطی ناصحت ننا
 اہم انگا مقصد مریک۔ دہنکہ ”ء“ ے ”اے“ او ”ء“ ے ”او“ لکھنگ نانشاند ہی کننگ۔

براہوئی ناساڑی آ لکھوڑ ۱۹۶۰ء آن رانج اے۔ ایلیم اخبار نا ایڈیٹر نور محمد پروانہ تینا اخبار کن
 فارسی طرز ننا اُردو لکھوڑے تینائی کرے او ہندن براہوئی اینو اسکان ہندا لکھوڑ ٹی لکھنگ۔ وخت کس
 کہ ۱۹۸۰ء آن براہوئی ادب کٹی پٹ وپول نابناء ہم مسنے۔ اینو یونیورسٹی لیول آ براہوئی ٹی ایم
 اے، ایم فل او پی ایچ ڈی مننگی اے۔ تدوکا ۵ سال کٹی باید اس کہ براہوئی ناتینا چند ننا جتا او مکملو

لکھوڑ کس رائج مروسس ولے داڑے حالت داداے کہ دا مچا وخت نئی ہند رائج آ لکھوڑ نا اصل
 ملائے ہم صحیح کنگ متو۔ دار دئی براہوئی ادبی سوسائٹی براہوئی صورتخطی کمیٹی جوڑ کرسا اسہ اہم او بے مٹو
 کوشش کس کرے ہر براہوئی ادب نا شوننداری کن بھلو گام کس اس۔ ولے داڑے ہم گڑ اس رد بے
 تحقیق، بے قاعدہ او بے دلیل آن براہوئی صورتخطی ٹی او ار کنگا۔ ہرافتا پیروی داسہ اسکان
 برجاے۔ اینو اسکان نئے کس دافتے آ غور کرینے نئے تحقیق، ہندا کان بھازا لفظا تا دروشم
 بگڑ یزگانے۔ واہم براہوئی صورتخطی کمیٹی نا بھازا فیصلہ غاک براہوئی صورتخطی ٹے اسٹی او اسہ رگی تننگ
 نئی بھلو کوشش کس کرینو۔ کمیٹی نا باسکا تانیک نیٹی اوزبان نا شوننداری او شر حالی کن ارفو کا گام لکھ کس
 کڑزہ اودا کمیٹی نا فیصلہ غاک براہوئی صورتخطی نا بند اوی اوزبانے مون مستی دنگ نا بنائی کاریمک
 او۔ ارمان کہ دا کمیٹی برجا سلوسس، مننگ کریکہ اینو براہوئی صورتخطی ٹی داخہ بے قاعدگی او چیر گنی
 متوگہ۔ انتے کہ پٹ و پول نا کسرک بند اسل مفسہ۔ اسہ پوسکن لکھوک نئے براہوئی لکھنگ نئی بھاز
 مشکل مریک انتے کہ او مختلف کتابا تے بلکہ اگہ دا پان تو غلط مفروے کہ اسہ کتاب نئے ٹی اسہ لفظے کیئی
 دروشمے ٹی خنک او ہندن مختلف معنہ او مفہوم نا بھازا لفظا تے اسہ دروشم نئی لکھوک خنک۔ براہوئی
 صورتخطی نار دینکا تا اسہ بھلو سوب کس داہم ارے کہ ننا نوشتوک داخس بے واک او غیر ذمہ داراے کہ او
 انتس لکھانے اوفتے دوارہ ہپک نئے کمپوز مننگ ان پد لفظا تا صورتخطی آن نظر شاغک۔ براہوئی
 صورتخطی نامہار کمپوز نار دوتی مریک۔ او براہوئی ٹی کمپوز کرو کا عالم و فاضل تو افس، نئے مکمل وڑاٹ
 براہوئی ٹی کمپوز کنگ نا سبق ہلکنو او نئے براہوئی نا گرائمر، قواعد و ضوابط آن سئی اریر، اوفتا گیشتر
 کاریمک انگریزی او اردو ٹی مریرہ براہوئی نا کاریم اوفتے ودھکی ٹی ڈو بریک، داڑے گڑا اوانت
 کس سر پند مسر یا ہر لفظ اوفتے ہرا وڑ سجا او ہمو وڑ لکھہ تا۔

دا آرٹیکل نا مقصد براہوئی صورتخطی ٹی اصلاح کنگ یا لفظا تے پوسکنو دروشم تننگ اف بلکہ
 اصل مقصد براہوئی صورتخطی ٹی گرو اس اہم انکا خصوصاً ہمزہ نار دپہی آن ودی مرو کار داتا نشانند ہی کرسا
 اوفتا اصل دروشمے پاش کنگ او اوفتا صحیح صحیح کنگ اے۔

رداتارند

براہوئی صورتخطی ٹی کلان بھلا رد ”ہمزہ“ نا بے جاگہ او بے ڈول استعمال اے۔ ہمزہ براہوئی نا اہمو حرف نس اے دادے براہوئی حرفاتے ان کشنگ آن بھاز او نیل آک ودی مریرہ۔ ولے دانا غلط او بے جاگہ استعمال براہوئی صورتخطی ٹی بھازا ردینکاتے ودی کرینے۔ ہمزہ تون زیر، زبر او پیش خلسا دادے چندی جاگہ غاتے آچندی معنے غاتے کن استعمال کشنگ۔ ہندا علامت ”ء“ براہوئی ٹی گرا مہر نا بھازا وڑتے کن استعمال مریک دہنکہ اُردو نا امدادی فعلاک ”ہے/ہیں“؛ مفعولی و دھکی حرف (حرف اضافت) ”کو/پر، پے“؛ براہوئی نا مقرر/متعین او غیر مقرر/متعین انگا وصفی صفت ”پیہنا (پیہن آ) اولنا (اولن آ)؛ مَنونو (مَنون و) زیباؤ“ او حرف علت ”اور“۔ دانا استعمال براہوئی لکھئی داخہ زیات مننگ اے کہ بھاز الفظا تا اصل دروشم اودیم مننگی اے اودا براہوئی لکھنگ نئی بھاز مشکل ودی کرینے۔ دا علامت نا صحیح استعمال او اصل لفظا تا حقی دروشم داوڑا اے۔

براہوئی صورتخطی کمیٹی نا چار میکو دیوان ۲۷ مئی او پنچیکو دیوان ۲۸ مئی ۱۹۹۰ء نئی سوچ و بچار او بحث و تزان آن گڈ ہمزہ نا استعمالے ضروری قرار تر سادا فیصلہ کننگا کہ۔

”اُردو نا ہے کن براہوئی ٹی و ہیں کن ء نوشتہ کننگے“ (صابر: 1998: 95)

ولے کمیٹی نا دا فیصلہ قاعدہ ناچو اصول نسے نامطابق ٹھیک اف۔ کمیٹی بیرہ توار نا بنیاد آدادے حرکت نس قرار تر سا ہمزہ نا کیرغ آزیر خلنگ آن ”ہے“ او بائغ آپیش خلنگ آن ”ہیں“ نا معنے غاتے کن استعمال نا فیصلہ تس۔ وختس کہ دا بیرہ حرکت نس آخہ بلکہ مکملو امدادی فعل نس اے۔ ہرانا مصدر ”اننگ“ (Anning) اے او ماضی نا صیغہ ”اس“ (Ass) اے۔ امدادی فعل ہمو فعلے پارہ ہراپین فعل نسے نامزاج یا زمانہ (وخت) ءے پاش کیک۔ دا فعل نا معنے ءے پورا کننگ کن اوڑتون کمک کیک۔ براہوئی نا دا امدادی فعلے چا تفصیل تون انگریز براہوئی لکھوک سرڈینس برے اینو آن اسہ صدو دہ سال مسٹ تینا پٹ و پولی کتاب نئی دا وڑ لکھانے۔

Anning, to be

The substantive verb is defective, and what tenses there are, are not derived from the same root. The infinitive *anning* is almost obsolete, and its use is seemingly confined

to one or two set phrases: e.g., *anningki pas, shikar sebina dorati baz e, maga ne du tamme*, as a matter of fact (lit. for existence' sake you may say) there's sport in abundance on the Sibi canal, and you possibly get some; *anningki da kasarati dir are*, as a matter of fact there is water on this road. Imperative there is none, though a trace of one is perhaps preserved in *bash-a*, arise, seeing that there is no verb *bashing*. Nor are there any participles, noun of obligation or perfect. On the other hand, though both present indefinite and future are missing, there are two forms of the present.

(برے: 1977: (S248): 150)

(براہوئی بدل)

”اصل فعل عیب داراے، اواخہ کہ زمانہ اریر، دانا بیخ آن کل تا جوڑ مفہ۔ مصدر ”اننگ“ تقریباً متروک اے، بظاہر دانا استعمال اسہ ارا فقرہ اسکان محدود اے: دہنکہ ”اننگ کہ پاس، شکار سببی نا ڈورٹی بھازاے، مگہ نے ڈوتمہ۔ اننگ کہ داکسراٹ دیرارے“ دانا فعل امراف، ہمر کہ اسہ نشانی نس ”بشہ“ نادر وشم ٹی سوگوارے، ولے ”بشنگ“ پچو فعل نس اف۔ نئے دادے صفت فعلی ارے نئے اسم مہربانی او فعل مکمل/کامل۔ ایلو پارہ غادانا زمانہ حال مطلق او مستقبل ہڑتوماک افس او زمانہ حال نار اوڑاؤ۔“

امدادی فعل ”اننگ“ ناہر تو ما زمانہ حالات او ماضی نا صیغہ غاتے ہرن تو داوڑاؤ۔

فعل ماضی		فعل حال تاکیدی		فعل حال سادہ	
بھازی	اسٹ	بھازی	اسٹ	بھازی	اسٹ
نن اُن	ای اسٹ	نن ارین	ای اریٹ	نن اُن	ای اُٹ
نم اُسرے	نی اسس	نم اریرے	نی اریس	نم اُرے	نی اُس
اوک اُسر	او/او داس	اوک اریر	اوارے	اوک او	اوداے

دانا زمانہ حال سادہ او زمانہ حال تاکیدی نا منفی نا صیغہ غاک اسٹ او۔ فعل حال او فعل ماضی نا

صیغہ غاتے رہ (ترتیب) داوڑاے۔

فعل ماضی (منفی)	فعل حال سادہ / فعل حال تاکیدی (منفی)
-----------------	--------------------------------------

ای افٹ	نن انن	ای اٹوٹ	نن اٹون
نی افیس	نم افیرے	نی اٹوئیس	نم اٹویرے
اواف	اوفک افس	اواٹو	اوفک اٹوس

داڑان بنا ماضی نا پورو (ناکمل) او ماضی بعید/مطلق نا مثبت او منفی فعل بنا کل صیغہ غاک ہم ہندا قاعدہ ن مطابق اریر۔ براہوئی ٹی دالفظ ایلو ہر ضمیر تون ہر زمانہ ٹی اسل ٹھیک لکھرہ وختس کہ بیرہ فعل حال سادہ ٹی مُسٹیکو بندغ/ضمیر غائب (او، اوفک) کن قاعدہ غان اسل جتا بیرہ ہمزہ نا کیرغ آن زیر او باٹغ آپیش نس خلنگ آن اصل فعل بنا دروشے گوہنگی او۔ دافعل بنا بُن ”اینگ“ اے، او ہرا ضمیر تون ہر زمانہ ٹی کہ استعمال مرے ”الف“ آن لکھنگ۔ ہندا خاطر ان دافعل بنا ایلو غٹ صیغہ غا تے انبار فعل حال سادہ نا ضمیر غائب تے کن ”ء، ء، ء“ لکھنگ غلط او۔ صحیح انکا لفظ تادروشم ”اے“ و ”او“ اریر۔ ہر قاعدہ نا اصول نا اسل مطابق ارے۔ او دافتا توار براہوئی نا ارا مرغنا مصوتہ غا تاتوار اے۔ براہوئی ٹی دا امدادی فعل جملہ یا فقرہ نا گڈ سرئی بریک او غٹ وڑنا لفظ تے آن ہدام جتا او ”الف“ تون لکھنگ۔

بیرہ فعل نا ہندا ارا صیغہ غا تے پُہہ مفنگ او دافتے کن رد و علامت نس مقرر کنگ نا سوب آن زمانہ حال سادہ نا چا گردان تے ٹی پین ہم چندی ردیناک ودی مسنو۔ او براہوئی ٹی ارا لفظ او ار کرسا پوسکنو او بے بُن و فعل جوڑ کرسا استعمال کنگنگی دہنکہ ”سے/سے/اے، کے/کو/کس ا کرے، کٹ/گن، ٹے/ٹو“ ہر افا و صاحت داوڑاے۔

حرف تنکیر او امدادی فعل (سے/سے/اے)

سے/سے/اے تے براہوئی ٹی بطور امدادی فعل استعمال کنگ وختس کہ دا اسٹ آخہ بلکہ ارا جتا و معنہ و مفہوم تنخو کولفظ او۔ اصل اٹ دالفظاک ”نس+ او“ اریر۔ اولیکو لفظ حرف تنکیر اے او اڑمیکو امدادی فعل۔ دافتا اسہ جاگہ لکھنگ بچو قاعدہ او اصول نسے نا مطابق ٹھیک اف۔ دا گرا نمر نا ارا جتا ویش او، او قاعدہ نا مطابق دافتے جتا لکھنگ دہنکہ

ٹھیک	غلط
داجوانو کتاب نُس اے	داجوانو کتاب نُسے/اسے
اخچہ بھلو اُراس اے	اخچہ بھلو اُراسے
کونٹہ جوانو شار نُس اے	کونٹہ جوانو شار نُسے/اسے

ولے دایات مرے کہ ہر اتم جملہ ٹی حرف تکمیر ”نُس“ بناؤ دھکی حالت استعمال مروئی اے تو

گُڑا ”نُسے/سے“ لفظ اک بریرہ۔ دہنک

سنگت نُسے تون اِنگ اُٹ۔ کتاب نُسے ٹی لکھوک اس۔

گُڑا سے ناضرورت ارے؟ اُراسے ٹی ڈکاتینے۔

وَدھکی حرف او امدادی فعل

بیرہ زمانہ حال سادہ ٹی ہموحروف ظرفاک کہ ”ز“ آکٹہ او فتنے تون امدادی فعل ”انگ“ آن مُست ”کن“ بناؤ دھیکی مریک۔ وخت نُس کہ براہوئی ٹی دادے امدادی فعل ستون اسہ جا لکھرہ۔ ہرانا سوب آن دابراہوئی ناجتا و امدادی فعل لگرہ ہر افاچو بُنیاد نُس اف، قاعدہ ناہم اسل خلاف اے اولفظ تا اصل دروشم نا بگڑینگ ناسوب ہم جوڑ مسنے۔ انتے کہ اراجتا و لفظ او، قاعدہ نامطابق دا فک جتا لکھنکر تو گُڑا لفظ تا صحیح اوجتی دروشم پاش مریک۔ دہنک

ٹھیک جملہ غاک	غلط جملہ غاک
ہمیرے کُن اُٹ	ہمیرے کُٹ
ہنداڑے کُن اُن	ہنداڑے کُن
اراڑے کُن اُس	اراڑے کُس
ہموڑے کُن اُرے	ہموڑے کُرے
ایڑے کُن اے	ایڑے ”کے“
داڑے کُن او	داڑے کُو

(دایات مرے کہ فعل ”کے“ اسے جاگہ نس ہندا دروشم ٹی ہم بریک ولے اوڑے دا امدادی فعل ”انگ“ نازمانہ حال سادہ نا آخہ بلکہ فعل ”کننگ“ نازمانہ حال مطلق نا ضمیر غائب اسٹ (واحد) نا صیغہ اے۔ دہنکہ اودے پابرے کاریم کے۔ اودے انتس کروئی اے کے۔)

جمع نادروشم ٹی اگہ فاعل نا مفعولی حالت مقرر/متعین مرے تو دا ڈے ہم اسٹ آنباز ”کن“ لگ۔ دہنکہ

اُردو بدل	براہوئی
بھائی والوں کے ہاں/ ہوں	ایلم آس تے کن اٹ/ اُن
عادل والوں کے ہاں ہو/ ہوں	عادل آس تے کن اُس/ اُرے
چچا والوں کے ہاں ہے/ ہیں	الہ غاس تے کن اے/ او

”کن“ حرف رابطہ ہم ارے آغا نصیر خان دادے ”جعلی حرف رابطہ“ نالڑ و بند کئی شاغانے۔ (احمد زئی: 2014: 167) دہنکہ اونے کن سلوک اے، نے کن ارغ ایلانو، داگرٹ اک دیر کن او۔

بھازی (جمع) نادروشم ٹی دا حرف ظرف تے تون ”کئی ناودھیکی ہم مریک“ دہنکہ

اُرافتے ٹی اٹ؟ ہندا فنتے ٹی اُن۔

ہموتے ٹی اے۔ دانتے ٹی او۔

ہمیفنتے ٹی اُس۔ ایفتے ٹی اُرے۔

ظرف مکان او امدادی فعل

دارد کئی ہم ہمووڑ غلط نگاری جاگہ کرینے۔ دا ہم ارالفظ او، آٹ+ اے، آٹ+ او۔ داڑے اولیکو لفظ حالت مکانی اے، ارٹمیکو امدادی فعل اے۔ قاعدہ نا مطابق دانتے ہم اسے جاگہ لکھنگ غلط اے۔ دالفظاک جتا جتا لکھنگر، او خاص وڑاٹ ”آٹ“ انتے کہ ”آٹ“ او ”اٹ“ کئی بھاز فرق ارے۔ دا تو مکاک جتا جتا معنے او مفہوم تخرہ ”آٹ“ حالت ظرف اے او ”اٹ“ حرف رابطہ۔ براہوئی نا حالت ظرف ”آ“ (اُردونا ”پر“ یا ”پہ“) کن استعمال مریک۔ براہوئی نا ایلوزبان تا نسبت تینا چند

تسامان کس اے۔ بھازا جاگہ غاتے آ ضرورت کن بھازا لفظاتے ٹی اسے تو ارسے ناو دھکی کر سا لفظ سنا دروشے بدل کیک۔ براہوئی نا ہندا حالت مکانی وخت کس کہ زمانہ حال سادہ ٹی استعمال مریک تو داڑے ”آ“ تون ”ٹ“ نئے ناو دھکی کنتنگ، او اگہ لفظ کس ”ہ“ آ کنتنگ اے تو ”آ“ ان مُست ”غ“ نئے ناہم و دھکی مرسا ”غا/ غاٹ“ لکھنگ۔ داڑان بنا زمانہ حال تا کیدی او ایلو مچا زمانہ تے تون داحرف ”آ“ ہندن آن ہندن استعمال مریک۔ داحالت ظرفی امدادی فعل (انگ) نا اسے ارا آخہ بلکہ زمانہ حال سادہ نا ضمیر ناغٹ صیغہ غاتے ٹی غلط استعمال منگٹی اے۔ دانا ٹھیک جملہ غاک

داوڑاو۔

ٹھیک	غلط
ای مش آٹ اٹ	ای مش آٹ/مشاٹ اٹ
نن درخت آٹ اُن	نن درخت آٹن/درختاٹ اُن
نی بامب آٹ اُس	نی بامبائس/بامب آٹس
خانوپاٹ آٹ اے	خانوپاٹاٹے
ای درگہ غاٹ اٹ	ای درگہ آٹٹ/غاٹٹ
خانوک پاٹ آٹ او	خانوک پاٹاٹو

داڑان بنا ایلو غٹ زمانہ تا مچا وڑتے تون داحرف رابطہ تینا اصل دروشم ”آ“ تون بریک دہنگہ۔ ای مش آ آریٹ۔ خانوپاٹ آ اس۔ نن مش آ آسنہ۔ نم درخت آ آسرے۔ او فک بامب آ اسرہ، ہندن ایلو مچا زمانہ غاتے ٹی داحرف رابطہ تینا اصل دروشم ٹی استعمال مریک۔

مفعولی و دھکی حرف (حرف اضافت۔ **encrement case**) ”ے/ے“

براہوئی صورتخطی ٹی ایلو بھلا رد پہئی مفعولی و دھکی حرف (حرف اضافت۔ **encrement case**) نا رد لکھنگ ارے۔ ہر اے ”ے“ یعنی ہمزہ نا کیرغ آن زیر کس خلسا ظاہر کنتنگ۔ وختس کہ براہوئی صورتخطی کمیٹی ناچار میکو دیوان ۲۷ مئی او پنچمیکو دیوان ۲۸ مئی ۱۹۹۰ء ٹی سوچ بچار او بحث او تران آن گڈ و دھکی حرف (حرف اضافت) کن ہر ا فیصلہ ے تس

اوداؤڑاے۔

”براہوئی لکھوڑی اردو نالفظ کو کن بھلاے یا اگہ جاگہ اس ضرورت مس تو اونا زیا ہمزہ اس خلنگے، دہنکے ءے نوشتہ کنگے“ (صابر: 1998: 95)

امدادی فعل نانسبت کمیٹی نادافیصلہ اسل صحیح اس او قاعدہ نامطابق ہم۔ ولے کمیٹی نادافیصلہ ءے براہوئی لکھوکاک امنا کرسا نظر بفسہ او گیشیر لکھوکاک دادے ”ء“ یعنی ہمزہ ناکیرغ آن زیر کس خلسا لکھرہ۔ کمیٹی نادافیصلہ امدادی فعل ”ہے/ہیں“ کن قاعدہ ناخلاف اس اونا اینو پدے ایسکان کل خن تر پیروی ءے کنگٹی او، وخت کس کہ ہندا کمیٹی نادافیصلہ وڈھکی حالت ”کو“ کن اسل ٹھیک او قاعدہ نا مطابق ارے ولے داڑا بھازاک عمل کروک نظر بفسہ۔ ہندا ردینک براہوئی صورتخطی نادروشمے بدل کرسا دادے بے نمہ او بے ڈول کرینے۔ وخت کس کہ ہندا لکھوکاک بے سدی اولاعلمی ٹی بھازا جاگہ غاتے آدادے ”ء“ تون ہم لکھرہ، خاص وڈاٹ بھازی (جمع) ناصینغہ ٹی ہراسٹ دادے اسل ٹھیک یعنی ”ء“ تون لکھک۔ او بھازا جاگہ غاتے آاسٹ (واحد) ناصینغہ ٹی ہم ”ء“ ناستعمال نظر بریک۔ ہرا براہوئی صورتخطی ناسہ رنگی او اسہ وڈی ءے بھاز زیات متاثر کنگٹی اے۔ دانا صحیح دروشم داؤڑاے۔

وڈھکی حرف نامفعولی حالت ناسٹ او بھازی نادروشم داؤڑاے۔

ءے (اسٹ) تے (بھازی) (برے: 1977: 42)

براہوئی ضمیر نا حالت مفعولی تے ٹی ہم ”ء“ ناستعمال مریک دہنکے

کنے نننے نئے اودے اوفتے (صابر: 1998: 69)

ہندا وڈ براہوئی نامفعولی وڈھکی حالت کٹی ہم ہندا ”ء“ ناستعمال مریک۔ ضمیر مفعولی تے انبار دادے ہم اسم ستون اور نوشتہ کنگک۔ ہراڑے کہ ضرورت مرے یعنی اسم نگاگڈیکو حرف ستون اور لکھنگ مف، داڑان بنا اسم معرفہ (Proper Noun) یا بندغ کسے ناچن ستون دادے اسم آن پدجتا لکھسا دانا زیا ہمزہ نانشان کس خلسا داؤڑ ”ء“، لکھنگہ۔ دہنکے

دایات مرے کہ وڈھکی حرف ہر جاگہ یا ہر اسم ستون بنگ۔ دانا تفصیل ہم اسہ مرغنو بحث و

تران کس اے۔ مختصر داکہ و دھکی حرف ہموحالت اے ہر اڑکن کاریم کس کنتنگ۔ ظفر مرزا نامطابق
حروف اضافت وہ حروف ہیں جو مضاف اور مضاف الیہ کے درمیان آئے۔

(مرزا:1980:45)

براہوئی ٹی مفعولی و دھکی حرف کن ’’ء‘‘ نا استعمال اسل غلط اوقاعدہ نا اصولا تا خلاف اے او
براہوئی صورتخطی اے بے زیب کرینے وخت کس کہ داناصحیح دروشم ’’ے‘‘ ارے۔ اودا اسٹ او بھازی
تو مکاتے تون اسہ رنگی اٹ بریک۔ اوصورتخطی ٹی ہم زیبائی او اسہ رنگی و دی کیک۔ گڑاس ردا نگا
لفظا تا ٹھیک دروشم داوڑاے۔

ٹھیک	غلط
کتابے خواناس؟	کتاب خواناس؟
ایلمے شارٹی خنٹ	ایلم شارٹی خنٹ
ہلیے تفسیس؟	ہلی تفسیس؟
اقبالے دے ٹک ناشاعر پارہ	اقبال دے ٹک ناشاعر پارہ
او فک جاگے خنٹو لیسر	او فک جاگے خنٹو لیسر

ہندا مفعولی و دھکی اے بھازی ناصیغہ ٹی غٹ ٹھیک لکھرہ دہنکے

درختاے گڈانو۔ ایلمے تینا بیس بس۔ کسرتے تینا جتا کرین۔ گچینا ندارہ غاتے خنار او پین پین

طرف مکان (Locative Case) ٹی اٹی، آ، غا، آئے، اغائے۔

حالت مکانی نالکھنگ ٹی ہم بھلو ر کس خننگ ٹی بریک۔ دار دٹی خاص و ڈاٹ حالت مکانی
’’ٹی، ٹی‘‘ نا وضاحت لازمی اے۔ براہوئی نا اسٹ (واحد) ٹی اسم ناکچ سنا بابت گڑاس مخصوصو
تواری دروشم جاگے کیرہ دہنکے ٹی۔ ٹی، سنا۔ نا ہکن۔ کن ہنتو، تو، نکہ۔ کہ او پین پین۔

حالت مکانی اصل ٹی ’’ٹی‘‘ اے۔ او مچالفظا تے تون ہندا دروشم ٹی استعمال مریک ہر اتم اسم
سنا گڈ کیو تو اور حرف مرغنو مصوتہ (Vowel) کس یا ’’ہ‘‘ مرے تو داڑے حالت مکانی نا بنائی مصوتہ
یعنی ہمزہ پٹنگ او بیرہ ’’ٹی‘‘ استعمال مریک۔ دابارہ ٹی سر ڈینس برے لکھک کہ

In the case of nouns ending in a long vowel the initial vowel of the locative ending -ati is elided:- urati, in the house; khakho ti, in the crow; muruti, in the hare. If the noun is monosyllabic, the ending wavers between -ti and -ati, the preference being generally given to the former:- bati(ba-ati)in the mouth; deti (de-ati),in the day; duti(du-ati),in the hand. that the ending is, as a matter of fact, not -ti but -ati is abundantly proved not only by the case of nouns ending in a consonant, but by the lengthening of the formative increment -e- in the locative plural.

(برے: 1977: (S248) 44)

(براہوئی بدل)

”مُرغنا مصوتہ غالیسر مروکا اسم تادروشم ٹی ظرف مکانی نابنائی مصوتہ بٹنگک، دہنکھ اُرائی، خانوٹی، تو بے ٹی، بلی ٹی، مُروٹی۔ اگہ اسم اسہ رکنی مرے تولفظ سنا آخیر ”ٹی اوٹی“، نانیام ٹی پھیری کیک ولے ترجیح ایہن اولیکوئے ہننگک۔ باء ٹی (باٹٹی)، دے ٹی (دے ٹی)، دُوٹی (دُوٹی)۔ ایہن حقیقت سٹی ”ٹی آخہ بلکہ ٹی“ ظرف مکان نا بھازی جوڑو کا حرف اضافت ”ے“ آن بنا گیشتری اٹ مصمتہ غاتے آختم مروکا اسم تا حالت ٹی بنگک آن ثابت مریک“

براہوئی ٹی ”ٹی“ نا استعمال مصدرتون ہم ارا وڑ ٹی مریک۔ اسٹ مصدرتون دا پڑو کو تروکا معنے او مفہوم یعنی ظرف مکانی تادروشم ٹی بریک او مصدر آن جتا لکھنگک۔ انتے کہ داڑے ”ٹی“ جتا ولفظ س اے۔ دہنکھ

نی دُ دینگ ٹی تیز اُس، اونرنگ ٹی تما، سہدار خنگک ٹی پوزوراس۔

دا فعل سنا برجا وخت و پاس نا صینہ کن ہم استعمال مریک۔ او داڑے مصدرتون او ار لکھنگک، او ار لکھنگک آن دانا بنائی مصوتہ حذف مریک۔ انتے کہ مصدر نا گڈ کیو حرف ”گ“ داڑتون او ار مرسا زبر نا توارے جوڑ کیک، ہندن ٹی نا ہمزہ ختم مرسا بیرہ ٹی سلک۔ دادے مصدرتون او ار لکھنگک انتے کہ داڑے دا جتا ولفظ س اف بلکہ فعل سنا وڑ س اے ہرا برجا وخت و پاس سنا درشانی نے کیک۔ دہنکھ

کننگٹی اے، بنگٹی او، او عننگٹی اس، بنگٹی ائر، مخنگٹی اٹ، لکھنگٹی اُن

آ، غا۔ آئے، غائے

”آ، غا“ یا ”آئے، غائے“ اسٹ او، دافتے ٹی بیرہ لہجہ نافرقت اے۔ براہوئی ٹی ”آ“ نا لکھنگ نئی ہم بھلور دس نظر بریک۔ وختس کہ ہندا ”آ“ براہوئی نا تینا اصول نامطابق ”غا“ مریک تو اوڑے دا اصل صحیح دروشم نئی لکھنگ۔ داڑے داہیت واضع مرے کہ ”آ / اغا“ اسٹ او بیرہ دافتا استعمال اٹ رَس خیال داری دامرے کہ ہرالفظ سنا گڈ یکوتوار ”ا“ نا گونڈ یا مرغنا توار مرے یا گڑا ”ہ“ مرے تو دہن انگ اسم تے تون ”آ“ نا بنا ٹی ”غ“ نئے نا ودھیکی مرسا ظرف مکانی ”غا“ لگک، داڑان بنا کہ ایلو مچا لفظ تے تون ظرف مکانی ”آ“ نا استعمال مریک۔ گرا نمر نا قاعدہ نا مطابق داجتا و معنہ او مفہوم تنکو لفظ نَس اے ہندا خاطر ان دا اسم آن جتا لکھنگ۔ ہندا ظرف مکانی نا استعمالے مصدر تون کننگ وخت آ ہم ہندا قاعدہ نا خیال داری مرے نتو مصدر تون او ار لکھنگ آن جملہ نامعنہ و مفہوم بدل مریک۔ ولے براہوئی صورتخطی ٹی ہمزہ نا بے وڑا بے جاگہ استعمال ناسوب آن ظرف مکانی ”آ“ کن ہم بھازا جاگہ غاتے آہمزہ نا کیرغ آن زبر نَس خلسہ دادے ”ء“ لکھنگ۔ ہرا غلط اے۔ دانا اصل دروشم ہم اودیم مرسا انگٹی اے۔ دانا صحیح انگا دروشم داوڑا اے۔

(آ) پاٹ، آ، ٹوپ، آ، کاٹم، آ، آسمان، آ، خل، آ، کتاب، آ، کاغذ، آ، کٹ، آ، ٹوت، آ، شار، آ، ہلی، آ، ٹوبے آ
(غا) اُراغا، خداغا، باوہ غا، بلہ غا، درگہ غا

داڑان بید ظرف مکانی نا اسہ دروشم نَس ”آٹ“ ہم ارے۔ ”آ + ٹ = آٹ“ ولے دانا استعمال بیرہ زمانہ حال سادہ ٹی مچا فعلاتے تون مریک۔ ہرانا تفصیل بوزا غلط امدادی فعل سنا چرٹی تروک ارے۔

”آ“ نا استعمال اسم مصدر تون ہم مریک او مصدر تون دانا بنگ نا اراجتا و وڑا واسٹ بطور ظرف مکانی ایلو فعل مجہول (Passive Voice) نئی مصدر نا صیغہ واحد تون۔

”فعل مجہول۔ وہ فعل جس کا فاعل معلوم نہ ہو یا وہ فعل ہے جس کا فاعل کام کو برداشت کرے“

(رضوی: 2012: 87)

ہر اتم ”آ“ مصدر تون ظرف مکانی نا طور اٹ بریک تو قاعدہ نا مطابق مصدر آن جتا
 لکھنگ۔ وخت نس کہ فعل مجہول نئی دا مصدر تون او ا لکھنگ۔ دا ہڑتو تا دروشم او معنہ دا وڑاے۔
 خلنگ آ (مارنے پہ/پر)، خلنگ (مارا گیا) لکھنگ آ (لکھنے پہ/پر)، لکھنگ (لکھا گیا)
 ہنگ، ہنگ آ (دیکھنے پہ/پر)، ہنگ/ہرنگ (دیکھا گیا)۔ کنگ آ (کھانے پہ/پر)، کنگ (کھایا
 گیا)

مقرر/متعین او غیر مقرر/متعین توصیفی صفت پن تا پد کوک (سابقہ)

(Suffixes of the Definite and indefinite Attributive Adjectives)

براہوئی صورتی ٹی اسہ پین بھلور دس مقرر/واضح او غیر مقرر/واضح وصفی صفتا تا غلط لکھنگ
 اے۔ براہوئی ٹی ایلو بھاز الفظا تے آنبار واضح صفتا تے کن ہمزہ نا بائغ آ ز بر نس ”ء“ او غیر واضح
 صفتا تے کن ہمزہ نا بائغ آ پیش نس ”ء“ خلسا دا فاعلا متا تے درشان کنگ۔

صفت نا مقرر/متعین آحالتے درشان کروکا پد کو (سابقہ) نا بارہ ٹی سر ڈنيس برے لکھک کہ

the definiteness in the attributive adjective is ordinarily expressed by one or other of the ending-anga, -a. The choice between the two merely depends on the length of the simple adjective. If it is monosyllabic, it takes on -anga: sunanga shahr, the desert village; sakhtanga lat, the hard stick; kubanga pakhir, the humpbacked beggar; kullanga nan, the livelong night. In other cases the ending is -a: piuna hulli, the white horse; murghuna kasar, the long road ; chunakka(chuna) mar, the little boy, as apposed to baluna (balla)mar, the big boy, the elder son; khudana karoka karem, the work done by the God; konoia dir, the drinking water. If the adjective ends in -a or a, a ghain is preferably inserted before the attributive endings: zebagha(zeba-a) masir, the pretty daughter; gandagha (ghanda-a) mar, the bad son.

(برے: 1977: (64(\$84))

(براہوئی بدل)

”لس وڑاٹ توصیفی صفت نا تعینی ارا وڑاٹ ”انگا، آ“ آن درشان مریک۔ ہڑتو ماتے آن
 اسٹ نا استعمال بیرہ لفظ نا مرغنی آ مریک۔ اگہ صفت اسہ رکنی اے تو ”انگا“ لگک: سُن انگا شار، سخت

انگ لٹ، کب انگاخیر، گل انگانن۔ ایلو حالتی ٹی ”آ“ لگک: پیہناہلی، مرغنا کسر، چُنکا (چُننا) مار
دانا پیٹنگھر بھلنا (بھلا) مار، خدا ناکروکا کاریم، کُنوئی آدیر۔ اگہ صفت ”آ، ہ“ غانگک تو تو صیفی ایسری
آن مُست ”غ“ کس شاغنگک“

برے نا وضاحت آن داہیت پاش مریک کہ آ، غاوا انکا صفت کسے نا تو صیفی ایسری آبرسا
اونا مقرر/متعین آ حالت نادرشانی ئے یک۔ براہوئی ٹی ”غ، انکا“ صحیح صحیح دروشمئی لکھنگرہ وخت کس
کہ براہوئی لکھوکا تا ذہن آ ہمزہ داخہ سوار منسے کہ جاگہ جاگہ غاپاش انکا ”آ“ کن بیرہ ہمزہ نا علامت
آن کاریم ہلنگک۔ حالانکہ انگریز کس صدی کس مُست براہوئی نا گرائمر اواسہ اسہ قاعدہ واصولے
تفصیل اٹ لکھانے۔ بس غورکننگ او پہہ مننگ نا ضرورت اے۔ ”آ“ ئے ”غ“ نا علامت تون
لکھوکا ک وخت کس ہم ”غ/انکا“ ئے ”غ، غی/انگ“ نا دروشمئی لکھپسہ۔

صفت نا غیر مقرر/متعین حالتے درشان کروکا پدکو (سابقہ) نا بارہ ٹی سرڈینس برے لکھک کہ

o: the suffix attached to the attributive adjective to express indefiniteness.

(برے: 1978:220)

ترجمہ۔ او: توصیفی صفت ئی غیر مقرر/متعین آ حالتے درشان کروکا پدکو۔

سرڈینس برے نا براہوئی صرفی لفظ گنج ئی تلفظ تون لفظاک وضع کروک اریر۔ او بوز کو پدکو
تا تلفظ براہوئی نا مرغنا مصوتہ ”آ، او“ وختس کہ براہوئی ٹی دانتے گونڈ مصوتہ ”زیر، پیش“ تا تلفظ
سرپند مرسا ”آ، ہ“ لکھنگ رواج ہلنگئی اے۔ ہرانا نشانہ ہی اولفظ نا صحیح ٹھیک کنگ ضروری اے۔
صفت نا مقرر/متعین او غیر مقرر/متعین حالت نادرشانی کروکا پدکو نا صحیح دروشمک داوڑا۔

غیر مقرر/متعین حالت	متعین مقرر/حالت
ہنین ء (غلط) ہنینو (ٹھیک)	پیہنا ء (غلط) پیہنا (ٹھیک)
سور ء (غلط) سورو (ٹھیک)	گچینا ء (غلط) گچینا (ٹھیک)
منڈ ء (غلط) منڈو (ٹھیک)	سبر ء (غلط) سبرا (ٹھیک)

حرف تنکیر (Article) اس/س (as)

”حرف تنکیر ہمودا و ہرا غیر مقرر / متعین بندغ یا گروائے کن پانگرہ۔“ (عبدالحق: 71:1914)

براہوئی نابیرہ اسہ حرف تنکیر س اے۔ ہرا غیر متعین حرف تنکیر ”اس/س“ اے۔ دانا بون
 براہوئی حساب نا اولیکو عدد ”اسٹ“ اے۔ ولے گیشتری دانا پانگ نئی اولیکو توار یا مصوتہ ”الف“
 پٹنگک یا میہ ادا مریک۔ ہندا خاطر ان او براہوئی صورتخطی ٹی اسہ رنگی یا اسٹی پٹنگ نا خاطر ان دادے
 ”اس“ نا بجائے ”س“ لکھنگہ تو جوان اے۔ تاکہ دادے امدادی فعل ”پٹنگ“ نا فعل ماضی
 ”اس-ass“ ان جتا کر سا بروکا وخت نا صورتخطی رداتے آن پچنگہ۔

ہمو اسم ہرا نا گڈ کیو توار یا حرف ”ا/ہ“ مرے، اوفتے تون حرف تنکیر نا اولیکو مصوتہ پٹنگک او
 بیرہ ”س“ نا ودھیکی آن حرف تنکیر درشان مریک۔ دہنگہ بھلو اُراس اس، گرو اس ارے؟
 جاگہس انان، بادشاہس اس، جوانو چاس اے او پین پین داڑان بنا ایلو اسم تے تون ”س“ استعمال
 مریک۔ دہنگہ

خل س، جو س، دُون س، خُو س، گھر س، ملی س، بے س، تیل س، اِل س
 صفت نا غیر مقرر / متعین آ حالت آن پدا گہ اسم مف توحرف تنکیر صفت تون بریک او
 داڑے س نا اولیکو مصوتہ ”ہمزہ“ پٹنگک بیرہ ”س“ نا ودھیکی مریک۔ دہنگہ
 پیہنوس ہلگٹ، بھلوس اس، خرنوس خنٹ، زبیاؤس اے، منونوس مرے

محاصل (Conclusion)

دنیا نا بھازا بھلا زبان تے ٹی صورت خطی نا ویلاک اینو ہم اریر۔ اگہ زبان نُسے نا ملانی ویل او مشکل نُس ودی مریک تو ہموزبان نا سگھڑ او اونا ادارہ خاک مونا مرسا پٹ و پول، علم و دلیل او قاعدہ او ضابطہ غاتا مطابق دا ویلے و مشکلی مستی اِننگ او کاٹم خلی نُس جوڑ مننگ آن اسہ دم تورہ او مشکلاتے ایسر کرسازبان نا اسٹی او یک رنگی ے متاثر مننگ کن الپسہ۔ او مریک ہم ہندن انتے کہ اگہ زبان نُسے ٹی داوڑا نگا مشکل، ویل او گمراہی تے تو ننگتو اوڑتون او ارپین ہم کینی ویل او رداک ودی مریرہ۔ ہر افنا بھاز مننگ آن زبان نُسے نازیبا او حتی آدرو شے سخت خطرہ مریک او زبان نئی ہند نو چیر گنی نُس ودی کیک ہر اینو براہوئی نا صورت خطی ودی منے۔

براہوئی ٹی جاگہ کروکا صد آ بے قاعدگی، گمراہی او چیر گنی تا نشانہ ہی او ایسری اسہ آرٹیکل نئی کنگ ممکن اف۔ دا پڑا بھلو متہ ماری، خید خلتگ او علمی و حتی پٹ پول نا ضرورت ارے۔ دا آرٹیکل بیرہ اسہ حرف ہمزہ غان براہوئی صورت خطی ٹی دو دہلوکا اہم انگا ردا تا نشانہ ہی کرسا دافنا اصل او حتی دروشے پاش اولفظا تا صحیح صحیح کنگ نا کوشش نُس اے۔ وخت نُس کہ داڑان زیات رداو بے قاعدگی براہوئی نا بھازا لفظا تے ٹی ساڑی ارے ہر افنتے ہر کس ہمر کہ سجا ہمون لکھک۔ ایہنا لفظا تا غلط دروشم بیرہ لفظا تے خراب کیک وخت نُس کہ گرا نمر نا بھازا اصول او قاعدہ غاتے ٹی استعمال مروکا لفظا تا ردا جملہ او نا مفہوم او قاعدہ نا اصولا تے مچے متاثر کیک۔ ہندا ویل براہوئی ٹی دا وخت ہمزہ ے حرف نا بجائے مکمل لفظ تا دروشم نئی گرا نمر نا چندی وڑتے کن استعمال کرسا بھلو چیر گنی نُس ودی کننگا نے۔ ہمزہ براہوئی حروف تہجی نا اہم حرف نُس اے دا نا استعمال لفظا تے ٹی جوانی اٹ او صحیح مریک و لے براہوئی لکھو کا ک ہمزہ نا چندے شیف بڑا کرسا دادے چندی معنہ او مفہوم تو کو پورا لفظ نا حیثیت تسنو ہرا براہوئی صورت خطی ے کلان زیات نقصان رسینینے۔ اگہ براہوئی ٹی ہمزہ نا تنیا بطور لفظ استعمال مننگ ختم مرے ہر حقیقت نئی لفظ نُس اف ہم۔ دادے لفظ تا دروشم نئی استعمال کنگ ہراڑے کہ گمراہی اے ہموڑے براہوئی صورت خطی ے گڈ وڈ کرسا بھلو بے اصولی نُس ہم ودی کرینے۔ دادے لفظ تا حیثیت اٹ ختم

کننگ آن صورت خطی ٹی بھلو آسانی اوسکی نُس ودی مریک، لفظا تا حقی دروشم نارکھ ہم مریک اوزبان نٹی
 زیبائی اواسہ رنگی ہم بریک۔ وخت ننا ضرورت ہم ارے کہ داسا پیروی اور واداری ئے یلہ کرسا
 حقی، سُچا، قاعدہ نامطابق اوسائنسی وژاٹ براہوئی لفظا تا صحت او اصلی دروشمے پاش کننگہ تا کہ
 صورت خطی ٹی پین گمراہی ئے تو تنگہ۔ براہوئی صورت خطی کمیٹی ناجوژمنگ براہوئی زبان وادب کن بھلو خوش
 بجتی نُس اس۔ ہراڑے ہر مکتبہ فکر، ادارہ، ڈیہ او لہجہ نا ادیب اولکھوکاک او ارائر اور صورت خطی نا بھازا
 وکیل و مشکلاک ایسر مسر۔ داکمیٹی بیرہ منہ کچاری اڈمننگ آن پد سلیس۔ صورت خطی کمیٹی نا بجالی اواسہ وار
 ولد اجوزہ اٹ تینا اُستخواہی او پسندنا پسندے مُر پٹسا زبان نا قاعدہ نامطابق صحیح، اصل او حقی دروشمے
 شون مننگ، لفظا تا اصلیت رکھسا اوزبان او اونا صورت خطی ٹی مروکا سریلہی او بے قاعدگی تے تو تنگ
 وخت ننا کلان اہم انگا ضرورت اے۔

کتاباڪ

- احمد زئی، نصیر خان، آغا، ”براہوئی گرامر“، 2014، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ
- برے، ڈینس ڈی ایس، ”دی براہوئی لینگویج پارٹ I“، اشاعت دوم 1977، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ
- برے، ڈینس ڈی ایس، ”دی براہوئی لینگویج پارٹ II“، اشاعت دوم 1978، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ
- خاں، رشید حسن، ”اُردو املا“، 2013، فلشن ہاؤس لاہور
- رضوی، سید وقار احمد، ڈاکٹر، پروفیسر، ”اُردو انگریزی فارسی عربی گرامر“، 2012، مقتدرہ قومی زبان پاکستان، اسلام آباد
- صابر، عبدالرزاق، ڈاکٹر، ”براہوئی لکھوڑ“، 14 اگست 1998، براہوئی ادبی سوسائٹی، کوئٹہ
- عبدالحق، مولوی، ”قواعد اُردو“، 1914، الناظر پریس واقع خیالی گنج لکھنؤ
- مرزا، ظفر، ”براہوئی گرامر“، 1980، براہوئی اکیڈمی (رجسٹرڈ) پاکستان، کوئٹہ